

visszatérve Pestre, 1927-ben a Hungária Hírlapnyomda Rt. művészeti vezetője. A reklám érdekli, szerinte a jó grafikus „tömegpszichológus” is, ez a gondolat már előrevetíti amerikai pályafutását. Személyiségét saját tervezésű ex librise is tükrözi: fiatal siető férfi, két keze tele lapokkal, tervekkel, s ahogy előrelép 1-2 lap kihull a kezéből. Ilyennek mutatja be életrajzírója is: sok területet átfogó, reformer egyéniség, ahol megfordult, mindenhol újított valamit.

1931-ben a párizsi nemzetközi könyvművészeti kiállításon nagy sikert arat. Harminc évesen mindent tud a szakmáról, a fametszettől a reklámgrafikáig, fotómontázsig.

Szüksége is volt sokrétű tudására, újrakezdő természetére, munkabírására, hiszen 40 évesen valóban mindent előlről kellett kezdenie, új hazában. Nem kísérletező kedvvel indult feleségével és két kis gyermekével, hanem az életüket féltette, amikor 1940 tavaszán hajóra szállt. Előtte megtanult angolul és mintakollekciókat készített, doboz- és játékterveket. Chicagóban új és színes elképzelései megnyitották számára a CCA csomagolótechnikai vállalat kapuit. Megszerette a szabad Amerikát, ez derül ki a levéldízetekből. 1940-ben egy raktári „konyhaasztal” mellett kezdte, amelytől tehetősége rövid idő alatt a cég vezetői közé emelte. Itt a vilátságban is kipróbálhatta a tömegpszichológus-reklámgrafikus elméletét. A tervezési labort számára hozták létre. Szabadon kísérletezhetett a fogyasztói viselkedéssel, 1955-ben már 155 fő segíti munkáját. Észrevette, hogy a csomagolás adja el a terméket, összhangba hozta az árut a vásárlókkal, művészetté emelte az addig egyhangú és egyszínű barna csomagolást. Színes, ötletes, az árukhoz szabott „öltözéssel” forradalmasította az amerikai piacot. Amerika-szerte előadásokat tartott és publikált.

A sikertörténet tragikus oldala, hogy itthon maradt családtagjai közül többen nem éltek túl a második világháborút. Erzsébet hűgát át tudta segíteni Amerikába. 1964-ben nyugdíjba vonult, s vele lezárult az amerikai látványtervezés első nagy korszaka. 1974-ben még hazalátogat, s rá két évre végleg eltávozott. Életrajzírója

méltán helyezi őt a Kner-életmű nagy egyéniségeinek sorába. Fia folytatta a hagyományt, a *Packing Design* c. lap művészeti igazgatójaként. A legkisebb Kner-fió élete nemcsak szakmabelieknek, hanem a könyvkészítés iránt érdeklődőknek is tartalmas, érdekes olvasmány, amelyet családi és könyvművészeti főtök egészítenek ki.

MUTH ÁGOTA GIZELLA

Scherer, Eugen: Ferenc Pulszky 1814–1897. Eine politische Biographie des 19. Jahrhunderts. Wien, 1999. Ungarisches Nationalmuseum–Ungarisches Kulturinstitut Collegium Hungaricum, 28 l.

A hetvenötödik születésnapját ünneplő bécsi Magyar Kulturális Intézet az osztrák–magyar kapcsolatokat és önnön múltját, jelenét és jövőjét tervező aktusait bemutató értekezés mellett kiállítással ünnepelte önmagát, méghozzá a Basics Beatrix és Szabó Júlia megtervezte-kivitelezte Pulszky-emlékkiállításal. Ennek kísérőjeül született meg a Csúri Károly igazgató előszavával és Eugen Scherer tanulmányával gazdag kötet, amely a kétnyelvű, legalább két kultúra és több nyelv élményével pályára bocsátott Pulszky Ferenc életútját/pályája emlékezetét körvonalazza.

Ami szempontunkból talán a leglényegesebbnek tetszik: Pulszky annak generációnak sokoldalú reprezentánsa, amely megtette az utat a némileg még dilettáns műveltség-gyapartástól a szakmailag kompetens értelmiségi lét és magatartás között. Kiemelendők tetszik ebben a vonatkozásban részint a műgyűjtő-eszmény változása a XIX. század közepének Magyarországon, részint tevékenysége a Nemzeti Múzeum élén. Ezt a tevékenységet (1869-től nyugdíjazásáig, 1894-ig töltötte be) – mint a kísérő tanulmány pontosan állítja – a Londonban előadott, a kiállításokra vonatkozó modern „filozófia” jellemzi, amelynek része nemcsak jelentékeny gyűjtemények megvásárlása, hanem (talán még fontosabbnak tetszik)

szakképzett személyzet alkalmazása és szakkönyvtár kiépítése. Igaz, kora ifjúkori műgyűjtő munkálkodása még nagybátyjának „felügyelete” alatt indult. Fejérváry Gábor jól képviselte a lelkes, ügybuzgó, jó ízlésű, kora átlagműveltsége fölé emelkedő utazó és így a helyszíneken is vizsgálódó magyar nemesembert. Ám a műgyűjtésnek, az intézményszervezésnek elméleti alapokra helyezése, ennek következtében egy széles nemzeti művelődési programba illesztése már Pulszkyék nemzedékének, köztük az íróként, politikusként is nevet szerzett Pulszky Ferencnek viszonylag kevesebbet hangsúlyozott, ám a jövőben monografikus feldolgozást igénylő érdeme. Nyilván az előbb nagybátyjával tett itáliai, majd az 1836-os nyugat-európai utazás nemcsak az európai életmód, hanem annak szervezete részeként a tudományszervezés-műveltséggyarapítás terén is számottevő Pulszky pályáján, majd az emigráció éveiben, szükségéből erényt kovácsolva, alaposabban megismerkedhetett a „Nyugat” vívmányaival e téren. Így 1869-ben (számolva a hazai, szűkebb lehetőségekkel) felkészülten foglalta el a Nemzeti Múzeum igazgatói székét. A Pulszky-kiállítás, ez a füzet nem utolsósorban azért jelentős, mivel ráirányítja a figyelmet a kiegészítés utáni magyar művelődéstörténet/intézménytörténet hiányaira. Berlász Jenő magisztrális monográfiája 1867-ig tárgyalja az Országos Széchényi Könyvtár történetét. A monográfia következő kötete egyelőre várat magára, jóllehet előtanulmányokkal már rendelkezünk. Ugyancsak kívánatos volna (felhasználva Kabdebó Tamás idevonatkozó kutatásait) Pulszky Ferenc nem egyetlen diszciplínához fűződő életművének szintén monografikus bemutatása, amelyet egyszerre könnyít és nehezít meg, hogy önéletrajza kijelölni látszik a kutatás „fő” vonalait. Ám Pulszky sokfelé irányuló érdeklődése (amelyről Mikszáth Kálmán írt igen tanulságosan), figyelmének megosztottsága a tudományágak között, kapcsolatrendszerének változatossága és nem utolsósorban a Csúri által emlegetett kényelvűség, illetőleg kettős kulturáltság mindenekelőtt korrajzi háttér fölvezetését igényli, esettanulmányként is segíthet-

ti a XIX. század magyar (művelődés)történetének jobb és pontosabb értését. A magyar műgyűjtés- és intézménytörténet viszonylag kevesek által művelt diszciplína, de a Pulszky-kiállítás is jelzi (és e brosúra ebben megerősít), hogy nem kerülhető meg a hívebb múltismeret szempontjából. A Nemzeti Múzeum ügye mindig is közügy volt, a szakkönyvtári munkálkodás nélkül a szakképzett értelmiség megteremtődése nem képzelhető el. Mindkét részterületen Pulszky hozzájárulása elsősorú fontosságú.

FRIED ISTVÁN

Strelka, Vojtech – Saktorová, Helena – Komorová, Klára: Tlače 16. storočia v trnavský knižniciach. H. n. [Martin], Matica Slovenská, 1998. 151 l. /Generálny katalóg Tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska. Zväzok IX. b./

Az itt megnevezett három szerző közül ketten, Komorová és Saktorová reprezentatív kötetben dolgozták fel a szlovákiai piarista rendházak könyvtáraiban ránk maradt 16. századi könyveket. Az 1997-ben megjelent műben összesen 1861 darab 16. századi nyomtatvány bibliográfiai adatait közölték. Ebben a kisterjedelmű könyvben mindössze 207 darab Nagyszombatban található 16. századi mű kapott helyet.

Knižnica Spolku sv. Vojtecha anyaga több kisebb könyvtár egyesítése után duzzadt olyan méretűvé, amely már fontos kutatási bázist jelenthetett. Anton Bernolák, Gejza Navratil, a katolikus teológiai könyvtár, Hadrián Radvani valamint a Frantisek Strelka gyűjteményeiből jött létre a katalogizált nagyszombati könyvtár. Azonban a kötet munkatársai feldolgozták még a Szent Miklós egyházközség könyvtárát is, amelyben két inkunabulum és huszonöt 16. századi nyomtatvány is található. De ebben a könyvtárban is megtalálhatók még az esztergomi káptalan, a nagyszombati szent Mihály egyházközség, a nagyszombati jezsuiták noviciátusának, nemesi kollégiumának, Szabó Pál kanonoknak, František Pribely, Štefan Nemeč-